

چگونه توانستیم مهارت درک مطلب دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی را بهبود ببخشیم؟

مژگان قانع ملاطی^۱، ریحانه شیروانی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی، دانشگاه فرهنگیان فاطمه الزهرا بندرعباس

آموزش و پرورش ناحیه ۱ بندرعباس

mozhganhaneaa@gmail.com

۰۹۳۷۲۰۷۸۰۹۷

^۲ دانشجوی کارشناسی، دانشگاه فرهنگیان فاطمه الزهرا بندرعباس

آموزش و پرورش ناحیه ۱ بندرعباس

reyhanehshirvanish@gmail.com

۰۹۳۳۸۲۳۵۲۹۲

چکیده:

درک مطلب مهم ترین مهارت در یادگیری است. هر چه درک و دریافت ما از مطالب بهتر باشد، یادگیری عمیق مطالب برای ما آسان تر خواهد بود. درک مطلب در واقع میزان فهم ما از موضوعی است که به شکل های مختلف همانند، گفتاری و نوشتاری به ما ارائه می شود. هدف از پژوهش حاضر افزایش قدرت درک مطلب گفتاری و نوشتاری دانش آموزانی است که آموزش مجازی را گذرانده و از آن لطمه دیده اند. جامعه ی آماری پژوهش دانش آموزان کلاس سوم مدرسه ی سهند بندرعباس بوده اند و گروه نمونه یک کلاس پایه سوم بوده است. و برای اجرای طرح مورد نظر پژوهش از ابزار و وسایل، کتابهای داستان متناسب با سن دانش آموزان، سیستم هوشمند و ویدیو پرژکتور، وسایلی ساده برای اجرای نمایش، باند و موزیکهای ملایم، استفاده شد و نتایج حاصل از اجرای طرح پژوهش حاضر حاکی از آن بود که دانش آموزان در درک مطالب مکتوب و درک گفتاری بسیار تقویت شده و میزان و سرعت یادگیری آنها افزایش یافته است.

واژگان کلیدی: درک مطلب، تقویت خواندن، تقویت حافظه شنیداری

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

مقدمه:

به گفته مقام معظم رهبری زبان فارسی رمز هویت ملی ماست پس برماست که این زبان را گرامی بداریم و آن را خوب بشناسیم و بشناسانیم. مسلماً یکی از مهم‌ترین وظایف ما به‌عنوان معلم شناساندن همه‌جانبه این رمز هویت ملی و تکیه‌گاه رشد و شکوفایی فرهنگ و ارزش‌ها و مادر علوم به بهترین شکل ممکن به دانش‌آموزان است (مقدسی، ۱۳۹۴). با توجه به اهمیت دوره ابتدایی توانمند نمودن دانش‌آموزان در زمینه خواندن، نوشتن و ریاضیات بسیار مهم بوده و زمینه اساسی در کسب سایر ظرفیت‌ها است و شکست در این توانمندی‌ها عامل افت تحصیلی و مشکلات بین‌فردی و ناهنجاری‌های جدی در آنها می‌باشد. (دائمی، ۱۳۹۱)

ما به‌عنوان معلم در مرحله نخست ایجاد این توانمندی‌ها، باید بتوانیم سواد خواندن را در دانش‌آموزان ایجاد و تقویت کنیم. منظور از سواد خواندن، خواندن معطوف به درک مطلب و دریافت معناها و مفاهیم کلمه‌ها، عبارت‌ها، جمله‌ها، دریافت دانستی‌ها و شناخت مضامین و ارزش‌های نهفته در متن و درنهایت گرفتن پیامی که نویسنده با به‌کارگیری نشانه‌ها و رمزهای کلامی آن را نوشته است. خواندن و درک مطلب از مهم‌ترین نیازهای یادگیری دانش‌آموزان است تا فراگیر مطلبی را درک نکند نه به آن علاقه‌مند شده و نه پیشرفتی در آن خواهد کرد. (شریفی، ۱۳۹۴)

توانایی خواندن یکی از مهم‌ترین توانایی‌هایی است که یادگیری آن زمینه را برای مطالعه و فراگیری علوم دیگر فراهم می‌کند و مهم‌ترین راه دستیابی به دانش دیگران است. خواندن بخشی از فرآیند زبان است که قالب‌شکنی نمادهای نوشتاری را مورد بحث قرار می‌دهد. ساده‌ترین شکل خواندن، تبدیل نمادهای نوشتاری به نمادهای صوتی و معادل آنهاست. اما از آنجایی که خواندن به‌عنوان یک مهارت زبانی مستلزم درک و فهم است؛ بنابراین تا معنایی از این نمادها حاصل نشود این فرآیند ناتمام به حساب می‌آید. فرآیند خواندن حتی در ساده‌ترین شکل خود طیف وسیعی از عناصر ادراکی - شناختی را شامل می‌شود. باید توجه داشت که این فرآیند به تداوی حرف - صدا محدود نمی‌شود. (حسینی، ۱۳۹۴)

مسئله خواندن و درک مطلب بنیادی‌ترین و درعین حال ریشه‌ای‌ترین راه برای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به خواندن و پیشرفت دانش‌آموزان در همه دروس و همه موقعیت‌ها است. چون تا فراگیر نتواند مطلبی را بخواند و آن را درک کند نمی‌تواند از آن لذت ببرد و در پاسخ‌دهی به آن مسائل توانمند شود. (شریفی، ۱۳۹۴). اهداف آموزش خواندن در دوره ابتدایی عبارت است از:

۱. شناخت حروف و کلمات و درک معنای آنها به منظور فهم مطالب تدوین شده برای کودکان ۲. پرورش قوه قضاوت صحیح در کودکان برای استخراج منابع مفید و تشخیص درست از نادرست ۳. ایجاد توانایی مطلوب در خواندن مانند: بلندی یا کوتاهی صدا، کندی و تند خواندن، نشان داند حالت عاطفی نویسنده، رعایت نشانه‌های دستوری، تلفظ صحیح و لذت‌بردن از خواندن در جمع بدون اضطراب ۴. ایجاد علاقه به خواندن انواع کتاب‌ها و مطالب نوشتاری برای پرکردن اوقات فراغت، رفع خستگی، لذت‌بردن و به‌دست‌آوردن مطالب مورد نیاز ۵. گسترش خزانه لغات ۶. پرورش قوای ذهنی چون تفکر و تخیل و... ۷. آشنایی با ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی جامعه خویش و ایجاد قدرت سازگاری با آن (حسینی، ۱۳۹۴)

همان‌طور که توضیح داده شد اولین هدف در آموزش خواندن توانمندی در درک واژگان و معنای مطالب خواندنی است. با توجه به دوران اپیدمی کرونا دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی که دو سال تحصیلی خود را تحت آموزش مجازی سپری کرده‌اند اغلب از نظر پایه زبان فارسی ضعیف بوده و در درک حروف، ترکیب کلمات، درک کلمه و در نهایت درک جمله و بند با مشکل مواجه هستند.

هدف ما در این پژوهش بهبود مهارت درک مطلب جمله و در نهایت بند است. دانش‌آموزان در سطح بالای درک متن باید قادر باشند بدون استمداد از دیگران و به طور مستقل مراحل رمزگشایی و رسیدن به پیام اصلی متن را طی کنند. در این پژوهش قصد داریم به این پرسش پاسخ دهیم که چگونه و با ارائه چه راهکارهایی می‌توانیم درک مطلب داشتن آموزان را تقویت و بهبود بخشیم؟ اهمیت دستیابی به این هدف از آن جهت است که درک عمیق مطالب به‌عنوان سطح بالای یادگیری، در ارتقای یادگیری دانش‌آموزان و در نتیجه بروز خلاقیت‌های فکری و عملی در آنان تأثیرگذار است. بهبود مهارت خواندن و درک مطلب شاگردان همچنین در بهبود نارساخوانی و ارتقا سطح یادگیری سایر دروس مانند علوم اجتماعی، علوم تجربی، نوشتن دیکته و سایر مطالب خواندنی آنان بسیار مؤثر واقع شده است (دائمی، ۱۳۹۱).

به طور کلی منظور از درک مطلب سطح فهمیدن یک متن است و نتیجه تعامل میان کلمات نوشته شده در آن و اینکه چگونه این کلمات دانش فرامتنی را به چالش می‌گیرند (اخلاقی، وصالها، ۱۳۹۴). توانایی درک متن و تفسیر و استنتاج از متون درسی دانش‌آموزان را با افکار و اطلاعات جدید آشنا می‌کند تا راه بهتر اندیشیدن و بهتر زیستن را بیاموزند. (شکیبا، اسدزاده، ۱۳۹۲)

خواننده می‌تواند معنی را از متن به دو طریق آشکار و ضمنی دریافت نماید. منظور از معنی آشکار، آن نوع معنی است که خواننده صرف‌نظر از دانش و تجربه پیشین خود، با استفاده از پردازش دقیق آنچه نویسنده می‌گوید، به آن دست می‌یابد. اگر خواننده معنای عمیق‌تری از متن را فراتر از آنچه نویسنده به طور مستقیم بیان نموده درک نماید به معنای متنی به دانش پیشین دست یافته است. در پیچیده‌ترین سطح اگر خواننده قادر به درک اطلاعات ارائه شده توسط نویسنده، هم به‌صورت آشکار و هم به ضمنی باشد، می‌توان گفت او به طور موفق متن را درک نموده است. (Adams & Collins, 1977) در حقیقت یادگیری مهارت

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

خواندن و درک مطلب کلید یادگیری همه یادگیری‌ها است؛ زیرا بیشترین یادگیری‌های درسی از آن طریق صورت می‌گیرد. برای یادگیری دروس دیگر مانند ریاضی، علوم اجتماعی و... نیز باید به مهارت درک مطلب و توانایی خواندن مسلط بود. (شکیبا، اسدزاده، ۱۳۹۲)

در زمینه موضوع مقاله حاضر پژوهشی که با رویکرد اقدام‌پژوهی و با هدف بهبود درک مطلب دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی انجام شده باشد موجود نیست و می‌توان گفت مقاله حاضر نگاهی نو به این موضوع داشته است. اما پژوهش‌هایی که با موضوعیت درک مطلب انجام شده است به‌قرار زیر است:

تامپکینز (۲۰۱۱) درک مطلب خوانداری را میزان آگاهی فرد از متن یا پیام تعریف می‌کند و بیان می‌کند این درک و آگاهی، از ارتباط میان واژگان نوشتاری و دانش خارج از متن یا پیام سرچشمه می‌گیرد. او درک مطلب را یک فرآیند خلاقانه و چند بعدی می‌داند که وابسته به چهار دانش زبانی واج‌شناسی، نحو، معنی‌شناسی و کاربردشناسی است. مهارت در خواندن، بستگی به توانایی فرد در شناسایی واژگان به سرعت و بدون تلاش دارد.

هرش (۲۰۰۳) می‌نویسد درک مطلب، عمیق‌تر از فهم معنی یک واژه، جمله یا حتی یک بند است. خواننده باید بتواند از دانش خود استفاده کند تا این معانی عمیق‌تر از متن را استنباط نماید. به همین دلیل است که گاهی، خوانند با دانستن معنی واژه‌ها و ساختارهای دستوری قادر به درک متن نیست.

هولم و اسنولینگ (۲۰۱۱) درک مطلب خوانداری را به‌عنوان یکی از اهداف اولیه آموزش زبان توصیف می‌کنند. آنها بر این باورند که یادگیری، چه در محیط علمی باشد و چه شخص به گونه خودآموز در حال یادگیری زبان باشد، نیاز شدیدی به درک اطلاعات از متن دارد.

دوک و همکاران (۲۰۰۴) بر این باورند که در گذشته تصور می‌شد درک مطلب خوانداری به‌صورت سلسله‌مراتبی از جز به کل انجام می‌شود؛ یعنی خواننده ابتدا حرف‌ها را جداگانه می‌خواند، سپس از طریق واژه‌ها، معنی کامل متن را درک می‌کند. اما با پژوهش‌هایی که از میانه دهه ۱۹۷۰ انجام گرفت مشخص شد که کلیت معنادر متن، تأثیر مهمی بر درک مطلب دارد؛ به‌گونه‌ای که از طریق حرف‌ها و واژه‌ها و جمله‌ها به‌طور مجزا نمی‌توان آن را تشریح کرد. فرآیندی که خواننده را قادر می‌سازد تا از طریق روابط درون‌متنی و برون‌متنی و تکیه بر دانش پیشین خود، یک مفهوم کلی را از متن کسب کند و سپس بر پایه آن، واژه‌های ناآشنا را از طریق بافت حدس بزند را فرآیند کل به جز می‌نامند. در عین حال، آنها معتقدند که فرآیند درک مطلب، یک فرآیند دو سویه است؛ بدین معنا که خواننده موقع خواندن، هم از فرآیند جز به کل و هم از فرآیند کل به جز بهره می‌گیرد.

حسینی (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان بررسی مفهوم خواندن و اهمیت و ضرورت و مهارت‌های خواندن به این نتیجه رسیده است که خواندن یک مرحله کم‌اهمیت از آموزش نوشتن نیست که دانش‌آموز برای به‌دست‌آوردن این توانایی صرفاً به حرف خوانی یا آوا خوانی بپردازد؛ بلکه فعالیتی نظام‌دار است که هدف از آن درک مفهوم مطلب موردنظر است. خواندن آن هم به شیوه درست زمینه فهم، درک مطلب و افزایش دانش بشری را فراهم می‌کند.

تحقیق استیونس و اسلاوین (۱۹۹۱؛ به نقل از دهقانی، ۱۳۸۶) نشان داد کودکانی که در درک مطلب ضعیف هستند، آگاهی‌های لازم را در مورد اهداف، راهبردها و ویژگی‌های تکلیف ندارند و نکته مهم‌تر اینکه در صورت داشتن برخی آگاهی‌ها نمی‌توانند بر به‌کارگیری آنها نظارت نمایند.

در مطالعه سرپل و همکاران (۲۰۰۵) مشخص شد اطلاعات دانش‌آموزان در درک مطلب شنیداری و خواندن پیش‌بینی‌کننده مؤثری در نمرات انشا و درک مطلب و رمزگشایی است.

با توجه به اهمیت درک مطلب و تأثیر آن در فرآیند یاددهی - یادگیری، ما در این مقاله درصدد دستیابی به مؤثرترین راهکارها برای بهبود مهارت درک مطلب هستیم. در جهت تحقق این هدف چندین راهکار ارائه شد که از میان آنها متناسب‌ترینشان به اجرا گذاشته شد. ارائه و اجرای این راهکارها ما را به این نتیجه رهنمون کرد که کاربرد روش‌های نوین، علمی و مناسب با کلاس در پیشرفت دانش‌آموزان در درک مطلب و جمله‌سازی و افزایش دایره لغات مؤثر است.

توصیف وضع موجود:

ما آموزگاران پایه سوم ابتدایی، مژگان قانع ملاطی و ریحانه شیروانی هستیم که در آموزش و پرورش ناحیه یک بندرعباس خدمت می‌کنیم. هر دوی ما دانش‌آموخته دانشگاه فرهنگیان در رشته علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی هستیم که در سال ۱۳۹۸ از طریق کنکور سراسری وارد دانشگاه فرهنگیان (پردیس فاطمه الزهرا بندرعباس) شدیم و در سال ۱۴۰۱ فارغ‌التحصیل می‌شویم. ما در اولین سال تجربه شغلی خود در نظام تعلیم و تربیت در پایه سوم ابتدایی در دبستان سهند و نیایش مشغول به تدریس شدیم.

دبستان سهند یک دبستان دخترانه با ساخت قدیمی بوده که ساختمان مدرسه در مرکز حیاط واقع شده است و حیاط پشتی به حیاطی برای ورزش اختصاص داده شده است. این مدرسه با مدیریت سرکار خانم یگانه در شیفتهای چرخشی اداره می‌شود. در این دبستان نه کلاس وجود دارد که ۳ کلاس به پایه اول، ۳ کلاس به پایه دوم و ۳ کلاس به پایه سوم اختصاص داده شده است. کلاس تحت اختیار آموزگار، مژگان قانع ملاطی، ۳۲ دانش‌آموز دارد. دیوارهای کلاس سوم مدنظر کرمی بوده که به علت قدیمی بودن رنگ تیره‌ای داشته که معلم برای بهبود و تلطیف فضای کلاس با تزئین آن با نکات آموزشی (واژگان جدید هر درس) به متناسب‌تر شدن محیط از دید دانش‌آموزان کمک می‌کند. این کلاس مجهز به سیستم هوشمند بوده و دانش‌آموزان با صلاحدید معلم می‌توانند از محتوای الکترونیکی متناسب با اهداف یادگیری بهره ببرند. محیط کلاس از نظر برخورداری از نیمکت به تعداد کافی، وسایل سرمایشی، نورگیر بودن با وجود دو پنجره

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

شرایط مناسبی دارد که معلم برای کاهش میزان نور وارده بر روی در شیشه‌ای کلاس و پنجره‌ها پرده نصب کرده است. از کم‌د کلاسی نیز به‌عنوان کتابخانه کلاس و فضایی برای نگهداری ابزار کمک آموزشی استفاده می‌شود.

دبستان نیایش، یک دبستان دخترانه هیئت‌امنائی تازه تاسیس و نوساز بوده که مختص دوره اول ابتدایی است. این مدرسه با مدیریت سرکار خانم نیکویی در شیفت‌های چرخشی اداره می‌شود. در این دبستان هفده کلاس وجود دارد که ۶ کلاس به پایه اول، ۶ کلاس به پایه دوم و ۵ کلاس به پایه سوم اختصاص داده شده است. کلاس تحت اختیار آموزگار، ریحانه شیروانی، در طبقه دوم این مدرسه قرار دارد. این کلاس تقریباً نوساز بوده و دانش‌آموزان بر روی میز و صندلی جدا از هم می‌نشینند. به دلیل تراکم بالای کلاس (جمعیت ۴۰ نفره) اکثر دانش‌آموزان سه‌نفره و نزدیک به هم می‌نشینند. در این کلاس از تخته وایت برد تقریباً قدیمی استفاده می‌شود و کلاس به سیستم هوشمند مجهز نیست؛ اما در نمازخانه این مدرسه پرده سیار و پروژکتور نصب شده و کلاس‌ها می‌توانند از آن برای نمایش محتوای الکترونیک خود بهره ببرند. کلاس از نظر سیستم سرمایشی و نورگیر بودن در حد تعادل قرار دارد البته بر روی پنجره‌های کلاس برای جلوگیری از ورود نور زیاد و کاهش دید کاغذ رنگی چسبانده شده است؛ زیرا از پنجره کلاس حیاط و در پشتی مدرسه مشخص است که این موضوع باعث حواس‌پرتی بعضی دانش‌آموزان می‌شود. آموزگار از کم‌د کلاسی برای نگهداری وسایل کمک آموزشی و پوشه کار بعضی از دانش‌آموزان به‌عنوان نمونه بهره می‌گیرد. ما در این سال تحصیلی با دانش‌آموزانی مواجه شدیم که در دو سال متوالی به‌صورت مجازی آموزش دیده بودند و پایه اول و دوم تحصیلی خود را از راه وسایل ارتباطی و با همراهی اولیای خود گذرانده‌اند. ما از ابتدای سال تحصیلی متوجه شدیم که دانش‌آموزان در درک مطلب و روخوانی و روانخوانی دچار مشکل و ضعف می‌باشند. حتی آن دسته از دانش‌آموزان که توانایی روخوانی و روخوانی خوبی دارند هم در درک مطلب و فهم مفهوم بندها دارای مشکل هستند. ما همواره بدین مسئله فکر می‌کردیم که علت این ضعف را ریشه‌یابی کنیم و راهکاری برای حل این مشکل بیابیم.

ضعف دانش‌آموزان در درک مطلب و روخوانی و روانخوانی متن‌ها و جملات، باعث می‌شد که همواره دانش‌آموزان نیاز به همراهی و توضیح و تشریح داشته باشند. همان‌طور که در دو سال گذشته والدین آنها در کنارشان حضور داشتند و مطالب را برایشان بسط و توضیح می‌دادند. پس دانش‌آموزان به تنهایی قادر به فهم مطالب نوشتاری نبودند و این مسئله باعث رکود تحصیلی و ناتوانی آنها در پاسخ به سؤالات درک مطلب فارسی و خلاصه‌کردن متن درس فارسی و درک و فهم سؤالات ریاضی و حتی درک داستان‌های هدیه و متن‌های علوم و مطالعات شده بود و درک و یادگیری دانش‌آموزان در تمامی دروس را تحت‌الشعاع خود قرار می‌داد. دانش‌آموزان در ریاضی و فارسی مشکل جدی پیدا کرده بودند و زمانی می‌توانستند سؤالات ریاضی را حل کنند که صورت سوال را برایشان توضیح می‌دادیم. با آنکه قواعد ریاضی را بلد بودند؛ اما نمی‌توانستند سؤال را درک کرده و پاسخ صحیح را دریابند.

با آنکه دانش‌آموزان نیاز به مورد توجه واقع شدن و اظهار نظر داشتند و می‌خواستند در فعالیت‌های کلاسی شرکت داشته باشند، اما پاسخ پرسش‌هایی که به درک مطلب خوانده شده مربوط می‌شد را به درستی بیان نمی‌کردند و این نشانه‌ای از درک ضعف آنها بود. اولیای دانش‌آموزان در همان هفته‌های ابتدای سال تحصیلی، بسیار اظهار نگرانی و ناراحتی می‌کردند که فرزندشان به تنهایی نمی‌تواند متن‌ها را درک کند و صرفاً روخوانی یا روانخوانی می‌کند، آن هم به غلط. پس برای آنکه فرزندشان بتواند مطالب را یاد بگیرد کسی باید در نزد او بنشیند که متن را برای دانش‌آموز شرح و بسط دهد.

علاوه بر ضعف دانش‌آموزان در درک مطالب نوشتاری، اغلب آنها در مطالب شنیداری نیست دارای ضعف درک مطلب بودند و به مطالب تدریس شده توجه کافی نداشته و سؤالات و صحبت‌های معلم و حتی صحبت‌های دوستانشان را نیز به طور کامل درک نمی‌کردند. اگر با آنها به طور کاملاً مجزا و شخصی صحبت می‌شد، قادر به پاسخگویی و درک مطلب بودند؛ اما اگر صحبتی برای اجماع دانش‌آموزان بیان می‌شد آنها فقط نیمی از مبحث را درک کرده و بسیاری از مطالب را متوجه نمی‌شدند که این نشانه‌ای از ضعف شنیداری آنها بود.

از آنجایی که دانش‌آموزان در درک مطلبی که می‌خوانند دچار ضعف بودند و یا به علت ضعف در خواندن نمی‌توانستند مفهوم نوشتار را درک کنند و مهارت صحیح خواندن اصلی‌ترین رکن برای درک مطلب به شمار می‌رود، همان‌طور که مکین تاش (۱۹۶۴) خواندن را سومین مرحله از مراحل چهارگانه زبان‌آموزی می‌داند و معتقد است که خواندن وسیله‌ای اصلی و پایه برای سایر مواد درسی است و شکست در برنامه‌های تحصیلی تا حد بسیار زیادی به سبب بی‌کفایتی‌های مهارت خواندن رخ می‌دهد، پس بنا بر اهمیت موضوع تصمیم گرفتیم که با انجام مطالعات بیشتر مهارت خواندن و در قبال آن درک مطلب را در دانش‌آموزان تقویت سازیم.

شواهد (۱):

برای آگاهی از میزان توانایی دانش‌آموزان در مهارت درک مطلب نوشتار خوانده شده و درک مطلب شنیداری، آزمونی شفاهی برگزار نمودیم. بدین صورت که متن داستانی کوتاه به دانش‌آموزانمان دادیم و از آنها خواستیم که در زمان تعیین شده، داستان را برای خودشان بخوانند و بعد از اتمام زمان سؤالاتی درمورد مفهوم داستان از کل دانش‌آموزان کلاس به شکل اجمالی پرسیدیم که نتیجه این ارزیابی را برای ۱۰ نمونه از دانش‌آموزان با ضعف شدید خواندن و درک مطلب در مقیاس درجه‌بندی ثبت نمودیم که بدین صورت است:

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

جدول شماره ۱: امتیازات ازمون درک مطلب و مهارت خواندن پیش از اجرای روش آزمایشی

ملاک‌های درجه‌بندی	کد دانش‌آموز	قادر به درک و پاسخگویی به سوالات متن خوانده شده، نیست	حداکثر حدود نیمی از سوالات را می‌تواند درک کند و پاسخ درست دهد	غالب سوالات را متوجه شده و پاسخ درست می‌دهد
دانش‌آموز با کد ۱	✓			
دانش‌آموز با کد ۲			✓	
دانش‌آموز با کد ۳	✓			
دانش‌آموز با کد ۴	✓			
دانش‌آموز با کد ۵	✓			
دانش‌آموز با کد ۶			✓	
دانش‌آموز با کد ۷	✓			
دانش‌آموز با کد ۸			✓	
دانش‌آموز با کد ۹			✓	
دانش‌آموز با کد ۱۰	✓			

جدول امتیازات دانش‌آموزان را نزد همکاران هم پایه و باتجربه‌تر بردیم آنها نیز اظهار داشتند که دانش‌آموزان کلاسشان چنین ضعف و مشکلی دارند که پیشرفت تحصیلی‌شان را تحت‌الشعاع قرار داده و باید مسائل را ریشه‌یابی کنیم و برای این موضوع راهکاری اتخاذ نماییم.

اکثر همکاران بر این موضوع اتفاق نظر داشتند که مجازی بودن دو سال تحصیلی گذشته دانش‌آموزان عامل اصلی در ضعف درک مطلب شنیداری و خوانداری آنهاست و خصوصاً دانش‌آموزان پایه سوم که دو سال آغازین تحصیلشان جزو اساس آموزش‌های بعدی‌شان می‌باشد و در کنار اولیایشان گذشته است و مهارت درک مطلب را نیاموخته‌اند و نمی‌توانند صحبت‌هایی که آنها مخاطب صرف نیستند را بفهمند و درک کنند. علاوه بر آنکه در دو سال اخیر اکثر زمان خود را در منزل و در کنار خانواده خود سپری کرده‌اند و صرفاً به صدا و شیوه صحبت‌های خانواده خود عادت کرده‌اند پس درک صحبت‌های معلم در کلاس و فهم بیانات دوستانشان برایشان سخت و دشوار است.

سپس برای آنکه نظر اولیای دانش‌آموزان را در زمینه میزان تمرین خواندن و درک مطلب فرزندشان بسنجیم، جلسه‌ای ترتیب دادیم که با حضور حداکثری اولیا برگزار گردید و پس از صحبت با اولیا بدین نتیجه رسیدیم که اولیا حداکثر رسیدگی را به تحصیل فرزندشان دارند؛ اما بدین صورت که اصول کارکرد با فرزندشان را نمی‌دانند و چون متوجه ضعف فرزند خود در خواندن و درک مطلب می‌باشند، پس تمامی مطالب و سوالات و متن‌ها را خود والد، برای دانش‌آموز می‌خواند و برای او شرح و بسط می‌دهد و در جهت حل نمودن سوالات آنها را همراهی حداکثری دارند به صورتی که والدین بیشتر از فرزندشان مشغول تحصیل و علم‌آموزی هستند و مانند سال‌های تحصیلی گذشته که مجازی سپری شد والدین در تمامی تکالیف حامی فرزندشان هستند و اکثر اولیا اظهار داشتند که اگر چنین کاری انجام ندهند و مطالب درس و صورت سوالات را برای فرزندشان توضیح و بسط ندهند، آنها قادر به فهم و درک مطلب نیستند.

پس از طی نمودن این مراحل با مراجعه به سایت‌های معتبر و کتب تقویت درک مطلب و مراجعه به مقالات و نظریات صاحب‌نظران راهکارهایی را برای رفع مشکل اتخاذ نمودیم.

تجزیه و تحلیل داده‌ها (یافتن راه حل):

درک مطلب جنبه‌ی مهمی از خواندن است. درک مطلب به معنای میزان فهم فرد از موضوعی است که به شکل گفتاری (شفاهی) و یا نوشتاری به او ارائه شده است. این فرایند قسمت آگاهانه و فعال خواندن و شنیدن است و قبل، هنگام و بعد از خواندن یا شنیدن یک مطلب انجام می‌شود. با درک مطلب خواننده‌شده می‌تواند معنی را از متن استخراج کند و متوجه شوید که نویسنده سعی دارد چه چیزی را منتقل کند. درک متن و دانش واژگان ۲ مؤلفه درک مطلب هستند. دانش واژگان توانایی درک زبان مورداستفاده است؛ در حالی که درک متن با استفاده از این زبان برای آگاهی از معنایی است که پشت متن نهفته است. (پایگاه اطلاع‌رسانی کاربوم).

در مورد کودکان خردسال، درک مطلب از درک مطالب شفاهی و شنیداری آغاز می‌گردد و مقدمه‌ای است برای درک مطالب خواندنی در آینده و پس از یادگیری خواندن و نوشتن. اهمیت درک مطلب در زندگی، برقراری ارتباط با سایرین و یادگیری، به‌ویژه در کودکان، به‌راحتی قابل درک است. به‌عنوان مثال مشکل بسیاری

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

از دانش‌آموزانی که در حل مسئله‌های ریاضی و یا پاسخ به پرسش‌های کتبی دچار ضعف هستند، ناشی از پایین بودن میزان درک مطلب آن‌ها نسبت به صورت سؤال و یا مسئله و ناتوانی آن‌ها در فهم خواسته سؤال است. درحالی‌که بسیاری از همین دانش‌آموزان به راحتی می‌توانند همان سؤال یا مسئله را وقتی به صورت شفاهی از آن‌ها پرسیده می‌شود و یا صورت مسئله یا پرسش برایشان توضیح داده می‌شود، پاسخ دهند. این، یکی از نشانه‌های پایین بودن درک مطلب و نیز نمایانگر اهمیت این مسئله در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است (پایگاه اطلاع‌رسانی دوران طلایی، ۱۳۹۹) بنابراین تمرکز روی این مسئله و بررسی راهکارهای مناسب برای حل مشکل ضرورت دارد.

در جمع‌بندی اولیه از یافته‌هایی که از طریق ارزیابی‌های کلاسی و صحبت با والدین دانش‌آموزان و همفکری با همکاران باتجربه‌تر و مدیر و دست‌اندرکاران به دست آمد علت ضعف دانش‌آموزان در مهارت درک مطلب شنیداری و نوشتاری چنین عنوان شد:

- ۱- بی‌علاقگی دانش‌آموزان به خواندن متن‌هایی غیر از کتاب‌های درسی
 - ۲- ناتوانی در خواندن کلمات و یا ناتوانی در درک واژگان جدید
 - ۳- دایره لغات پایین دانش‌آموزان
 - ۴- اتکا به والدین و عدم تمرکز بر توان ذهنی و هوش شنیداری خود
 - ۵- ناتوانی در درک مطلب جملات طولانی
 - ۶- ضعف دانش‌آموزان در برقراری ارتباط اجتماعی
 - ۷- سطح معلومات پایین دانش‌آموزان
 - ۸- ضعف در حافظه کوتاه‌مدت و تجزیه و تحلیل شنیده‌ها و خوانده‌ها
 - ۹- ورود جدید دانش‌آموزان به مدرسه و ناآشنایی با محیط مدرسه و کلاس
 - ۱۰- کم‌صبری و بی‌دقتی و بی‌حوصلگی دانش‌آموزان در خواندن و شنیدن
- طبق نظریه ثمربخش خواندن درک مطلب عبارت است از تعاملی پویا بین سه مؤلفه خواننده متن و موقعیت خواندن (ریچک و دیگران، ۱۹۹۶، اندرسون و دیگران، ۱۹۸۵)

خواننده: میزان دانش و علایق هر فرد بر توانایی و تمایل او به خواندن تأثیر می‌گذارد. از آنجا که دانش‌آموزان به خواندن متن‌های غیردرسی علاقه کمی نشان می‌دادند، پس دایره لغات پایینی داشته و به علت آنکه در چند سال اخیر کمتر در محیط‌های اجتماعی حاضر شده بودند و تعامل ضعیفی با دیگران داشتند درک شنیداری آنها نیز به طبع ضعیف شده و معلومات آنها از محیط و واژگان جدیدی که در خانواده‌شان کاربرد ندارد پایین است پس این موارد درک مطلب آنها را نیز کاهش می‌داده است.

متن: متن عبارت از زبان نوشتاری یا اطلاعات چاپی وضوح و انسجام متن بر دریافت معنی متن تأثیر می‌گذارد. دانش‌آموزان متن‌هایی را که جملات طولانی‌تری داشته و پیوستگی زیادی داشته باشد و تعداد جملات یک بند زیاد باشد را سخت‌تر درک می‌کردند و یا جملاتی که کلمات جدید و ناآشنا دارند را به علت ضعف دایره لغات و معلوماتشان درک نمی‌کنند و برای خوانش و درک متن‌ها به والدین خود اتکا و وابستگی داشته و همین امر در عدم تفکر و تعقل آنها در مورد جملات و کلمات و کم‌صبری‌شان در فهم متون نقش داشته است.

زمینه: موقعیت یا محیط خواندن نیز بر فرآیند خواندن تأثیر می‌گذارد به طور مثال دانش‌آموزان مطلبی را که در کلاس که محیطی اجتماعی است به سختی درک می‌کنند در خانه و نزد والدین خود که محیطی امن و آرام است راحت‌تر متوجه می‌شوند. افزون بر این هدف و مقصود از خواندن نیز بخشی از زمینه خواندن را تشکیل می‌دهد وقتی دانش‌آموزان متن‌های درسی را برای آنکه صرفاً مطلب درسی است باید بخوانند یا بشنوند علاقه کمتری بدان دارند تا زمانی که یک متنی را برای لذت‌بردن و پرکردن اوقات فراغت می‌خوانند یا می‌شنوند.

این سه عامل و تعامل آنها بر چگونگی دریافت معنی و درک فرد از مطالب تأثیر می‌گذارد این تعامل از ابتدا تا انتهای متنی که خوانده یا شنیده می‌شود ممکن است متغیر باشد (پایگاه اطلاع‌رسانی مهدی صابر، ۱۴۰۰)

مکین تاش (۱۹۶۴) معتقد است زبان‌آموزی از چهار مرحله اساسی تشکیل می‌شود: ۱- گوش دادن ۲- سخن گفتن ۳- خواندن ۴- نوشتن. دانش‌آموز قبل از رسیدن به مرحله سوم که خواندن است باید در دو مرحله قبلی به پختگی رسیده باشد گوش دادن و سخن گفتن دو مهارت اساسی است و می‌توان آن را از طریق ممارست و آموزش بهبود بخشید گذراندن دوره‌های آمادگی استفاده از وسایل آموزشی و بازی‌های هدف‌دار و همچنین نحوه تعامل در خانواده به لحاظ تأکید فراوان بر مهارت‌های گوش دادن فعال و سخن گفتن و آموزش این مهارت‌ها به دانش‌آموز نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. از نظر هاریس (۱۹۷۰) کودکان برای پختگی در خواندن باید چهار مرحله اساسی را بگذرانند ۱- توسعه آمادگی خواندن ۲- نخستین مرحله فراگیری ۳- توسعه سریع و مهارت‌های خواندن ۴- مرحله خواندن گسترده ۵- پالایش مرحله خواندن. مرحله اول از هنگام تولد تا دبستان را شامل می‌شود و نقش پیش‌دبستانی و مهدکودک در پرورش آن بسیار مهم

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

است کودکان و مراکز پیش دبستانی وظیفه دارند از طریق تمرینات و برنامه‌های مناسب در جهت تقویت مهارت‌های گوش دادن سخن گفتن تحریک حواس پنج‌گانه پرورش دقت و تمرکز و حافظه دیداری تلاش نمایند در تأیید مرحله اول خواندن رضایی (۱۳۸۲) در پژوهش خود نقش حافظه دیداری را در تقویت مهارت‌های خواندن بسیار مهم ارزیابی کرده است

پس از بررسی و تجزیه و تحلیل علل ضعف در مهارت‌های درک مطلب تصمیم گرفتیم روش اجرا نماییم که به تقویت این مهارت‌ها بیانجامد مطمئناً این روش‌ها باید به شیوه‌ای باشد که می‌تواند انگیزه دانش‌آموزان را تحریک نماید و بر اساس توانایی‌های آنان باشد موقعیت سنی دانش‌آموزان ایجاد می‌کند روش تدریس به صورت عینی باشد و در عین حال جذاب و اثر بخش.

انتخاب راه حل و اعتبار بخشی:

یکی از موضوعات مهم در مراحل مختلف یادگیری و استفاده از زبان در کودکان، به ویژه در ابعاد شنیدن و خواندن، درک مطلب کودکان است. درک مطلب همان‌طور که از نامش پیداست به معنی درک و فهم مطالبی است که می‌شنویم و یا می‌خوانیم. یکی از عوامل اصلی تأثیرگذار در سطح درک مطلب کودکان، میزان آشنایی آنها با معانی واژه‌هایی است که در مطلب ارائه شده وجود دارند. (پورنامداری، ۱۳۹۹) درک متن به چند دلیل دارای اهمیت است و می‌تواند مزایای زیادی را با خود به همراه داشته باشد. دانستن نحوه درک متن و چگونگی آن می‌تواند علاوه بر تقویت حافظه، دانش فرد را در زمینه‌های خاص تقویت کند و توانایی فرد را در یادگیری سریع‌تر مهارت‌ها و اطلاعات جدید افزایش دهد. از دیگر مزایای مهارت درک متن مختلف می‌توان به توانایی درک، تحلیل و پاسخگویی به هرگونه سؤال، افزایش توانایی تمرکز بر مطالعه برای مدت طولانی، افزایش لذت و انگیزه بهتر برای مطالعه و ... اشاره کرد. (وزیرزاده، ۱۴۰۰)

درک مطلب یکی از مهارت‌هایی است که تسلط بر آن، سبب موفقیت بیشتر، به‌ویژه برای کودکان در برقراری ارتباط، یادگیری و موفقیت تحصیلی آن‌ها می‌گردد. تحقیقات نشان می‌دهد که برای تقویت مهارت درک مطلب راهکارهایی وجود دارد که مختصراً شرح می‌دهیم:

۱- داشتن توجه و تمرکز کافی نسبت به مطلب:

داشتن تمرکز و توجه کافی نسبت به مطلب ارائه شده و گوش کردن و یا خواندن مطلب بدون حواس‌پرتی، اولین قدم برای فهم و درک مطلبی است که می‌خوانیم و یا می‌شنویم. واضح است که اگر فرد، هنگام شنیدن یک مطلب و یا حتی خواندن متن، از دقت و توجه کافی نسبت به آن برخوردار نباشد، نمی‌تواند درک کامل و عمیقی نسبت به چیزی که شنیده و یا خوانده است، داشته باشد.

گاهی ممکن است شخص جمله، پاراگراف یا حتی یک صفحه کامل از کتاب یا نوشته‌ای را بخواند، اما ذهنش درگیر موضوعی خارج از متنی که در حال خواندن آن بوده، باشد و از مطلبی که خوانده، درک درستی پیدا نمی‌کند و صرفاً آن را روخوانی کرده است. این اتفاق ممکن است در مورد مطالب شنیداری نیز رخ دهد. یعنی هنگام شنیدن یک موضوع، توجه شخص به موضوع دیگری معطوف بوده و از سخنانی که می‌شنیده، چیزی درک نمی‌کند. یکی از رایج‌ترین مواقع رخ دادن این اتفاق، در کلاس درس است. هنگامی که معلم در حال تدریس یک موضوع و صحبت درباره آن است، ممکن است حواس دانش‌آموز از بحث کلاس به مسئله یا موضوع دیگری پرت شده باشد. در این صورت با وجود اینکه دانش‌آموز در کلاس حضور دارد و مطالب را می‌شنود، اما نسبت به آن درکی پیدا نخواهد کرد. بنابراین حفظ توجه نسبت به مطالبی که شنیده و یا خوانده می‌شود، اولین گام در راه درک آن موضوع می‌باشد.

۲- داشتن پیش‌زمینه ذهنی در مورد مطلب:

یکی از بهترین راه‌های افزایش درک مطلب این است که قبل از مطالعه، ذهن خود را برای چیزی که قرار است خوانده یا شنیده شود، آماده کنیم. اگر ذهن پیش از شروع به شرکت در گفت‌وگو و یا خواندن مطلب، موضوع را بداند و درباره موضوع تفکر و یکپارچه‌سازی پیش‌آمخته‌ها و دانش پیشین را داشته باشد، در هنگام مواجهه با مسئله به درستی می‌تواند شرایط را پیش‌بینی کند و سردرگم و ناتوان نمی‌ماند.

یکی از دلایل عمده عدم درک و شرکت دانش‌آموزان در بحث‌های کلاسی و عدم فهم متن خوانده یا شنیده شده این است که آنها هیچ ذهنیتی از موضوع ندارند و وقتی به یکبار به متن یا گفته‌ای ناآشنا برخورد می‌کنند دچار سردرگمی شده و توجه خود را به مسائل حاشیه‌ای معطوف می‌سازند.

۳- گسترش دایره‌ی واژگانی و اطلاعات عمومی

اگر دانش‌آموز معنای یک یا چند واژه از جمله‌ای که می‌شنود و یا می‌خواند را نداند، نمی‌تواند از درک کامل و دقیقی نسبت به آن برخوردار شود. حال اگر واژه‌ای که معنای آن را نمی‌داند از کلمات مهم و کلیدی آن جمله باشد، میزان درک مطلب او نسبت به آن جمله تا حد بسیار زیادی کاهش می‌یابد. به همین دلیل، گفته می‌شود که گستردگی دایره لغات، کمک شایانی در افزایش درک مطلب افراد می‌کند (حقگو، ۱۴۰۰) از آنجایی که کودک معنای بسیاری از واژه‌ها را نمی‌داند، اکثر والدین و بزرگسالان در گفتگو با کودک سعی می‌کنند از کلمات بسیار ساده‌ای که اکثر کودکان معنای آنها را می‌دانند استفاده کنند. درست است که استفاده از کلمات ساده و قابل فهم، سبب درک مطلب بیشتر کودکان نسبت به سخنان والدین و بزرگسالان، در همان زمان می‌شود، اما در دراز مدت باعث عدم آشنایی کودک با واژه‌های جدید و محدود شدن دایره لغات کودک گشته و به تبع آن، سطح درک مطلب کودک نیز کاهش می‌یابد. پس لازم است که به مرور در گفتگو

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

با کودکان از کلمات و واژه‌های ناآشنا و کمی پیچیده‌تر نیز استفاده کنیم تا این واژه‌ها هم به گنجینه لغات کودکان اضافه گردند. (پایگاه اطلاع رسانی دوران طلایی، ۱۳۹۹) از آنجایی که کودکان معنای کلمات و واژه‌های جدید را در هنگام کاربرد آن‌ها بهتر یاد می‌گیرند، برای آموزش یک واژه جدید، از کلمه هم معنی آن می‌توان کمک گرفت. اگر در صحبت با کودک از واژه‌های مترادف به صورت همراه با هم استفاده کنیم کودک با توجه به کلمه‌ای که معنای آن را می‌داند، معنی کلمه مترادفش را نیز درک می‌نماید. همچنین باید کودکان را ترغیب کنیم تا مطالعه خود را افزایش داده و کتاب‌های مختلفی بخواند تا اطلاعات عمومی‌شان افزایش یابد و بدین صورت تفکر و تعقل بیشتری داشته و درک مطلبشان افزایش یابد. مترادف و متضاد و هم‌خانواده هر کلمه را فراگیرند و ارتباط بین کلمات و ساختار جملات را بشناسند. باید کودکان را ترغیب کنیم تا کلماتی که یاد گرفته‌اند را در صحبت‌های خود زیاد استفاده کنند. (پایگاه اطلاع رسانی علمی جهاد دانشگاهی، ۱۴۰۰)

۴- توانایی برقراری ارتباط معنادار بین واژه‌های قبل و بعد و حفظ این ارتباط تا انتهای مطلب

درست است که دانستن معنای کلمات یکی از کلیدی‌ترین و مهم‌ترین عوامل بالا بودن میزان درک مطلب در افراد است، اما درک ارتباط بین کلمات و جملات متنی که خواننده یا شنیده می‌شود و حفظ این ارتباط تا پایان متن، از عوامل مهم در درک مطلب می‌باشد. این مسئله به ویژه در هنگام خواندن یک متن، خصوصاً در مورد دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر دبستان که نسبت به خواندن کلمات تسلط کمتری دارند، بیشتر دیده می‌شود. یعنی ممکن است دانش‌آموز در هنگام خواندن متن، چنان درگیر درست خواندن کلمات شود که ارتباط معنایی بین هر کلمه و کلمات قبل و بعد و نیز ارتباط بین جملات را از دست بدهد. در این صورت، دانش‌آموز فقط متن را روخوانی کرده است و هیچ‌گونه درک مطلبی نسبت به آن پیدا نمی‌کند. (علوی، کیوان پناه، ۱۳۸۵)

۵- تقویت روانخوانی

از جمله دلایل ضعف دانش‌آموزان در درک مطلب، ضعف آنها در روانخوانی متن و کلمات است. از آنجایی که دانش‌آموزان بیشتر زمان خود را با وسایل هوشمند و تکنولوژی‌های جدید می‌گذرانند عموماً علاقه‌ای به مطالعه کتاب ندارند و به همین خاطر روانخوانی آنها دچار ضعف می‌باشد. پس لازم است تا معلم فرصتی را در کلاس فراهم کند تا دانش‌آموزان به مطالعه ترغیب شوند. در این بین معلم نیز باید با کودک همراهی کند و در فهم و خواندن کلمات او را راهنمایی سازد. به علاوه اینکه در فرصت‌هایی معلم باید خود با لحنی دلپذیر و صحیح متن‌های درسی را بخواند و از دانش‌آموزان بخواهد تا صرفاً گوش کنند که این کار به درک واژگانی کودکان کمک بسزایی دارد و هنگامی که کودک همان کلمه را در نوشتار ببیند سریع‌تر و راحت‌تر آن را می‌خواند. از جمله روش‌های دیگر تقویت روانخوانی به توصیه به خواندن تابلوهای تبلیغاتی خیابان‌ها، استفاده از متن‌های ساده خارج از کتاب‌های درسی، اختصاص زمان‌هایی برای گفت‌وگوهای شفاهی در مورد داستانی که دانش‌آموز قبلاً خوانده، قصه‌گویی و قصه‌خوانی در کلاس، داستان‌سازی با کلمات جدید آموخته شده و... می‌توان اشاره کرد. (خاوری، ۱۳۸۳)

۶- یادداشت برداری:

یکی از راه‌های افزایش درک مطلب یادداشت برداری بعد از اتمام مطالعه متن و یا پس از اتمام تدریس شنیده شده است که این کار به مرور ذهنی خواننده‌ها و شنیده‌ها کمک می‌کند و باعث یادآوری مطالب می‌شود. به علاوه هنگامی که دانش‌آموز شروع به نوشتن می‌کند، دست و قلم او حرکت می‌کند؛ بنابراین نه تنها حافظه حسی و چشمی بلکه حافظه حرکتی‌اش نیز فعال می‌شود و مطالب را بهتر به خاطر می‌سپارد. حال آن که وقتی یادداشت بر نمی‌دارد و صرفاً می‌خواند یا می‌شنود فقط حافظه حسی فعال است که مسلماً بازدهی درک مطلب در این حالت کمتر است. (اصغرزاده، ۱۳۹۰)

۷- خلاصه کردن:

خلاصه‌نویسی، روشی بی‌نظیر برای افزایش دانش و درک مطلب خود از آنچه خوانده یا شنیده شده، می‌باشد. خلاصه‌نویسی مستلزم آن است که بخش‌های مهم متن یا گفته تشخیص داده شود و سپس دانش‌آموز آن را به زبان خود بیان کند. خلاصه‌نویسی به شخص این امکان را می‌دهد آنچه را که در طولانی مدت خوانده یا شنیده است بهتر به خاطر بیاورد (پایگاه اطلاع‌رسانی تلنتا، ۱۴۰۰) این کار برای حل مسائل ریاضی نیز نقش بسزایی دارد. دانش‌آموزی که بتواند صورت سؤالات را خلاصه کند یعنی بتواند داده‌ها و خواسته‌های مسئله را از درون صورت سؤال خارج کند به راحتی می‌تواند به درک صحیح از مسئله و حل آن دست یابد.

۸- تصویر سازی و دیدن تصاویر:

تصویرسازی ذهنی یک مهارت روانی است که با استفاده آگاهانه از قوه تخیل تصاویر ذهنی آشکاری در مغز ایجاد و بازسازی می‌کند. افراد می‌توانند تصویرهای ذهنی را در مورد موضوعات ساده‌ای همچون شکل‌ها خلق کنند یا تصاویر ذهنی را برای یادآوری رویدادهای پیچیده مربوط به زندگی خود ایجاد کنند. (مراد حاصلی، ۱۳۹۸) اما از آنجا که دانش‌آموزان در این سن در رده تفکر عینی هستند پس می‌توانیم با نمایش داده تصاویر به آنها مطالب درسی را برایشان عینی و بصری کنیم تا در درک و به‌خاطر سپردن مطالب تقویت شوند. تصویرسازی یکی از بهترین و کاربردی‌ترین تکنیک‌های مطالعه و درس خواندن است. به کمک تصویرسازی یا مشاهده تصاویر دانش‌آموز قادر خواهد شد که مطالب درسی خود را به‌خوبی به‌خاطر بسپارد. علاوه بر آن تصاویر به دلیل اینکه برای مغز دلنشین‌تر هستند، باعث تقویت اراده برای درس خواندن خواهد شد. برای افزایش درک مطلب و بهتر به‌خاطر سپردن مطالب، بهتر است که از تصاویر برای آموزش استفاده

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

کنیم. این تکنیک به مغز دانش‌آموز کمک خواهد کرد تا راحت‌تر از گذشته مطالب را در حافظه ثبت کند و با یک تلنگر کوچک آن‌ها را به یاد آورد. (پایگاه اطلاع‌رسانی هوش برتر ایرانیان، ۱۳۹۹)

۹- مرور مطالب:

برای افزایش درک مطلب باید حتماً در طول زمان مطالب مرور و یادآوری شود. وقتی دانش‌آموز مطالب خوانده یا شنیده شده را یادداشت‌برداری کند و از آنها خلاصه‌ای تهیه نماید مطالب را به ذهن می‌سپارد؛ اما اگر مطالب را مرور نکند با گذشت زمان تمام آموخته‌هایش را فراموش می‌کند. پس مرور یادداشت‌ها و خلاصه‌برداری‌هایی که از نکات مهم انجام شده است می‌تواند راهکاری برای یادآوری آموخته‌های گذشته و درک بهتر مطالب جدید باشد

۱۰- مطالعه کتاب‌هایی پایین‌تر از سطح دانش‌آموز:

بیشتر والدین بر این عقیده هستند که اگر کتابی با سطح بالا برای فرزندشان انتخاب کنند به درک مطلبشان بهتر کمک می‌کند؛ در صورتی که گاهی اوقات این عمل باعث از بین رفتن انگیزه دانش‌آموز نسبت به مطالعه می‌شود و کودک را در برابر کتاب‌خوانی بدبین می‌کند. شروع کردن با کتاب‌هایی با سطوح پایین‌تر، این امکان را برای دانش‌آموز فراهم می‌سازد تا پایه‌ای از درک مطلب برایش ساخته شود و بر اساس آن پیشرفت کند. در ابتدا بهتر است مطالعه دانش‌آموز را با کتاب یا متنی آغاز شود که درک آن را راحت‌تر است و سپس به مطالعه متون در سطح بالاتر دانش‌آموز را ترغیب کنیم. (پایگاه اطلاع‌رسانی تلنتا، ۱۴۰۰)

۱۱- کمک گرفتن از دوستان و تدریس گروهی:

تحقیقات مشخص کرده‌اند که افراد زمانی که مطالب درسی را از دهان دوستان خود می‌شنوند، آن‌ها را بهتر یاد می‌گیرند. عوامل مختلفی ممکن است در این موضوع دخیل باشند؛ اما ارتباط دوستانه و خودمانی شما با دوستان بدون شک یکی از مهم‌ترین آنها به حساب می‌آید. استفاده از روش‌های تدریسی که مبنای آن کار گروهی و هم‌فکری و توضیح اعضای گروه برای یکدیگر باشد در فهم و درک کودکان نسبت به موضوعات بهتر و مؤثرتر خواهد بود.

اجرای راه حل و نظارت:

برای اجرای روش‌های مورد نظر ابتدا مدیر آموزشگاه را از انجام چنین فعالیت‌هایی در جریان گذاشتیم سپس با همکاری وی از والدین خواستیم تا در جلسه توجیهی حضور یابند در این جلسه برنامه‌های مورد نظر و اهمیت آن را تشریح کردیم و تذکرات مورد نیاز هنگام اجرا را به والدین یادآوری نمودیم در هفته پیش از اولین جلسه اجرا به دانش‌آموزان تأکید کردیم که در رابطه با موضوع داستانی که می‌خواستیم برایشان بخوانیم (فیل و تاریکی) فکر کنند و با تفکر پیشین سر کلاس حاضر شوند.

سپس در اولین جلسه اجرا در ابتدا عواملی را که باعث حواس‌پرتی دانش‌آموزان می‌شد کاهش دادیم. بدین منظور نور و دمای کلاس را به صورت متعادل تنظیم نموده و پنجره‌ها را به صورتی عایق نمودیم که صداهای مزاحم وارد کلاس نشود و از به چه‌ها خواستیم تا وسایل خود را درون کمدهایی که در راهروی مدرسه تعبیه شده بودند قرار دهند و هیچ عامل مزاحمی در کنارشان نباشد سپس از آنها خواستیم تا به مدت چند دقیقه چشم‌هایشان را ببندند و به هیچ چیزی فکر نکنند و موزیکی ملایم و آرامش‌بخش پخش کردیم تا هم تقویت حس شنوایی باشد و هم باعث از بین رفتن تفکرات مخرب باشد.

سپس صدای موزیک را قطع کردیم و از به چه‌ها خواستیم چشمانشان را باز کنند و داستان جالب توجه از کتاب مولوی با نام (فیل در تاریکی) را که به زبان ساده و امروزی برگشته بود و متنی ساده و روان داشت و انتخاب کرده بودیم را برایشان با لحنی دلنشین و موردپسند دانش‌آموزان کلاس، خواندیم. پیش از آنکه هر بند از کتاب خوانده شود، تصویر همان صفحه را به دانش‌آموزان نشان می‌دادیم و می‌خواستیم تا تصویر کتاب را با دقت ببینند و در ذهنشان تصویری از داستانی که قرار است بشنوند ایجاد شود.

در هنگامی که متن داستان خوانده می‌شد، اگر به کلمه‌ای ناآشنا برخورد می‌کردیم توجه بچه‌ها را به کلمه جلب کرده و از آنها می‌خواستیم تا درمورد معنای آن فکر کنند و به چه‌ها با توجه به جمله‌ای که شنیده بودند معنی کلمه را حدس می‌زدند و بدین صورت دایره لغات آنها افزایش می‌یافت. در پایان داستان نیز همین کلمات را روی تابلو یادداشت می‌کردیم تا به چه‌ها با شکل نوشتاری آن آشنا شوند و جلوی کلمه معنی و مخالف و هم‌خانواده‌هایش را با هم‌فکری به چه‌ها می‌نوشتیم و در ادامه از آنها می‌خواستیم تا این کلمات جدید را روی کارت‌های کوچک مقوایی بنویسند و همیشه قبل از خواب آنها را مرور کنند. به‌علاوه که خودمان هم این کلمات و معنی و مخالف آن را روی کاغذ کوچکی نوشته و به دیوار کلمات کلاس می‌چسباندیم.

در پایان داستان از به چه‌ها می‌خواستیم تا نتیجه و مفهومی که از داستان فهمیده‌اند بگویند و در این بین حتی دانش‌آموزانی که درک درستی از مطلب خوانده شده نداشتند، اما می‌خواستند اظهار نظر و ابراز وجود کنند پس با دقت به صحبت دوستانشان گوش می‌کردند و نکاتی که دوستانشان بیان می‌کردند را بهتر درک کرده و از هم‌دیگر می‌آموختند.

در ادامه همه روزه به مدت یک ماه چند دقیقه پایانی کلاس از چند نفر از دانش‌آموزان می‌خواستیم تا هر آنچه که در طول یک روز کلاس برایشان اتفاق افتاده بود، هر آنچه آموخته بودند و هر آنچه که به درستی یاد نگرفته بودند و یا اتفاق خوشایند و ناراحت‌کننده کل یک روز کلاس را برای کل دانش‌آموزان توضیح

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

دهد. این کار باعث می‌شد تا دانش‌آموزان مروری بر اتفاقات کل روز خود داشته باشند و به علاوه تحلیل و تفسیر درستی از وقایع روز خود پیدا کرده و واژگان مناسبی را برای بیان آنچه در ذهنشان می‌گذرد انتخاب کنند و وقتی دیگر دانش‌آموزان صحبت دوستانشان را می‌شنیدند حرفه‌هایش را تحلیل کرده و موافقت یا مخالفت خود را بیان می‌کردند.

به‌عنوان تکلیف از دانش‌آموزان می‌خواستیم تا داستان درس تدریس شده هدیه‌های آسمان و فارسی را خلاصه کنند و نتیجه‌ای که از آن می‌گیرند را در برگه‌ای نوشته و به کلاس بیاورند و در ساعت نگارش در کلاس بخوانند و یکی دیگر از تکالیف را چنین در نظر گرفتیم که دانش‌آموزان تابلوهای تبلیغاتی خیابان‌ها را بخوانند و هر هفته ۱۰ کلمه از نوشته‌های روی تابلو‌ها را یادداشت کنند و به کلاس بیاورند و در کلاس ابتدا با هر یک کلمه آن جمله می‌ساختند و به مرور از آنها خواستیم تا با هر دو کلمه یک جمله بسازند و سپس با هر سه کلمه یک جمله بسازند و بعد از گذشت چند جلسه از اجرای این کار از دانش‌آموزان خواستیم تا جملاتی که به هم مرتبط هستند را در کنار هم بنویسند و با آن یک بند معنی‌دار بنویسند و با این کار جمله‌سازی و درک قواعد جملات را به چه‌ها بهتر درک کردند و در هنگام خواندن متن‌های دروس جملات را بهتر درک کرده و ارتباط کلمات را حفظ می‌کردند.

یکی دیگر از تکالیف را چنین در نظر گرفتیم که به چه‌ها زیرنویس‌های تلویزیون را بخوانند و ۵ جمله که دارای کلمه‌ای است که آنها معنی‌اش را نمی‌دانند بنویسند و در لغت‌نامه به دنبال معنی‌اش بگردند و آن جملات را سر کلاس آورده و بخوانند تا دیگر دانش‌آموزان هم از معنای آن کلمات آگاه شوند.

در دومین جلسه از اجراء از دانش‌آموزان خواسته می‌شد تا هر گروه ۵ نفره یک کتاب داستانی تصویری به همراه خود بیاورند و در زمانی معین در کلاس با همدیگر کتاب را بخوانند، بدین صورت که هر عضو از گروه باید یک صفحه را بخواند و برای دیگر اعضای گروه توضیح دهد و نفر دوم صفحه بعدی را بخواند و بدین صورت تا پایان کتاب هر عضو از گروه صفحه‌ای را خودش به تنهایی خوانده و برای دیگر اعضا شرح می‌دهد تا همگی به تحلیل درستی از کتاب برسند، از آنجا که تحقیقات نشان داده است که دانش‌آموزان از همدیگر بهتر می‌آموزند، پس در این هنگام دانش‌آموزان داستان را برای همدیگر توضیح داده و در مورد نتیجه و چگونگی اتفاقات داستان با همدیگر بحث می‌کردند که سبب تقویت درک مطلب و دایره لغات و فهم جملات آنها می‌شد و قوه شنوایی آنها را تقویت می‌کند. در سومین جلسه از اجراء، انیمیشنی کوتاه را برای به چه‌ها در کلاس پخش کردیم و از آنها خواستیم تا با دقت به انیمیشن و صحبت‌های کارکترها دقت کنند و بعد از اتمام انیمیشن در مورد نتیجه و آنچه که دیده و شنیده شده است با به چه‌ها صحبت کردیم و از آنها خواستیم تا آنچه را که دیده‌اند را به صورت داستان بنویسند و صحبت‌های کارکترها را به شکل نمایشنامه بنویسند. این کار را ابتدا با انیمیشن‌های کوتاه شروع کردیم و پس از آنکه به چه‌ها در نگارش و املا تقویت شدند انیمیشن‌های طولانی‌تر را در نظر گرفتیم.

در چهارمین جلسه اجراء، دانش‌آموزان را به گروه‌های سه‌نفره تقسیم کردیم و متن درس سوم فارسی (آسمان آبی، طبیعت پاک) را به سه بخش تقسیم کرده و از هر عضو هر گروه خواستیم تا یکی از بخش‌ها را در تایم معینی مطالعه کند و بعد از اتمام تایم دانش‌آموزانی که بخش‌های مشابه را مطالعه کرده بودند با هم یک گروه تشکیل دهند و هر آنچه از بخش خود متوجه شده‌اند با هم به اشتراک بگذارند و سپس دوباره به گروه‌های اولیه خود برگردند و به اعضای دیگر گروه اصلی خود هر آنچه فهمیده‌اند بیان کنند این کار باعث می‌شد تا دانش‌آموزان از متن درک بهتری پیدا کنند و هم بخشی از متن را بخوانند و هم بخشی را از اعضای دیگر بشنوند و درک مطلب شنیداری و خوانداری آنها تقویت می‌شد.

در پنجمین جلسه اجراء، دانش‌آموزان را با دفتر املا و وسایل تحریرشان به حیاط برده و به گروه‌های ۵ نفره تقسیم کردیم و خواستیم تا گروه‌ها دور از هم در حیاط مستقر شوند و از هر گروه یک شخص به نزد ما بیاید و ما یک جمله که دارای کلمات بارز املائی بود را به آنها می‌گفتیم و آنها باید جمله را حفظ می‌کردند و به گروه‌های خود بازگشته و به دیگر اعضا گفته و درون دفترشان می‌نوشتند و برای جمله بعدی یکی دیگر از اعضا برای شنیدن جمله باید بیاید. با اجرای این کار هم حافظه و هم املائی دانش‌آموزان تقویت شده و برای آنکه دانش‌آموزان عموماً کلمات مهم در خاطرشان می‌ماند خودشان با قراردادن حروف ربط در کنار آن کلمات جملاتی جدید از ذهن خود می‌ساختند و می‌نوشتند.

در ششمین جلسه از اجراء، همچنان در جلسه قبل موضوع بحث روز بعد را مطرح کردیم و از دانش‌آموزان خواسته بودیم تا در مورد آن فکر کنند؛ اما اینبار راهکار جدید را در زنگ علوم اجرا کردیم، بدین صورت که ابتدا آزمایش تولید آب شیرین از آب شور از فصل پنجم علوم سوم را در مقابل به چه‌ها اجرا نمودیم و از آنها خواستیم تا در مورد دیده‌های خود صحبت کنند. دانش‌آموزان سعی داشتند برای توصیف دیده‌های خود واژگان مناسبی پیدا کنند و با دقت در صحبت‌های دوستانشان نکاتی که دیگران مطرح می‌کنند را با فهم خود ادغام کرده و اظهار نمایند. در ادامه از به چه‌ها خواستیم تا هر آنچه که فهمیده و دیده و شنیده‌اند را به نوشته تبدیل کنند و روی کاغذ یادداشت کنند. به چه‌ها برای این کار از واژگان ذهنی خود استفاده کرده و جملات معناداری می‌نوشتند و برای نگارش واژگانی که صورت صحیح نوشتاری آن را نمی‌دانستند از معلم یا هم‌کلاسی‌های خود پرس‌وجو می‌کردند و ما در شیوه نگارش کلمات آنها را راهنمایی کرده و املائی دانش‌آموزان نیز تقویت می‌شد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

در ادامه از دانش‌آموزان خواستیم تا به شکل گروه‌های ۳ نفره نوشته‌های خود را به صورت چرخه یا نمودار یا نقشه ذهنی درآوردند و خلاصه‌ای از هر آنچه فهمیده‌اند را بدین صورت مرتب کنند. سپس یکی از اعضای هر گروه نوشته‌های گروه را در کلاس توضیح دهد و درستی و غلطی نوشته‌هایشان را با پرسش و پاسخ به سمت فهم صحیح هدایت می‌کردیم.

و تمام این جلسات به مدت دو ماه از نیمه مهر تا نیمه آذر، به صورت متوالی و هدفمند و نظام‌دار و با به‌کارگیری دروس مختلف اجرا شد و پیشرفت قابل توجهی را در دانش‌آموزان مشاهده کردیم.

توصیف وضع مطلوب: (شواهد ۲)

بعد از اجرای تمامی این مراحل بیان شده در ۸ هفته متوالی برای ارزیابی میزان اثربخشی طرح اجرا شده آزمونی شفاهی از دانش‌آموزان به عمل آوردیم. بدین صورت که داستانی را در اختیار دانش‌آموزان قرار دادیم و از آنها خواستیم تا در مدت‌زمان تعیین شده داستان را برای خود بخوانند و در پایان سؤالاتی در رابطه با مفهوم و شخصیت‌های داستان از آنها پرسیدیم که نتیجه را برای همان دانش‌آموزان نمونه ثبت کردیم:

جدول شماره ۲: امتیازات از موزن درک مطلب و مهارت خواندن بعد از اجرای روش آزمایشی

ملاک‌های درجه‌بندی کد دانش‌آموز	قادر به درک و پاسخگویی به سؤالات متن خوانده شده، نیست	حداکثر حدود نیمی از سؤالات را می‌تواند درک کند و پاسخ درست دهد	غالب سؤالات را متوجه شده و پاسخ درست می‌دهد	تمامی سؤالات را درک کرده و به آنها پاسخ صحیح می‌دهد.
دانش‌آموز با کد ۱			√	
دانش‌آموز با کد ۲				√
دانش‌آموز با کد ۳				√
دانش‌آموز با کد ۴		√		
دانش‌آموز با کد ۵			√	
دانش‌آموز با کد ۶				√
دانش‌آموز با کد ۷		√		
دانش‌آموز با کد ۸			√	
دانش‌آموز با کد ۹				√
دانش‌آموز با کد ۱۰			√	

اعتبارسنجی و ارزیابی:

با ارائه جدول امتیازات دانش‌آموزان به سایر همکاران نظرات آنها را جویا شدیم آنها تغییرات ایجاد شده را واقعی دانستند و علت آن را استفاده از روش‌های نوین و علمی و مناسب با کلاس عنوان کردند. مدیر مدرسه برای ارزیابی دقیق‌تر به کلاس درس آمد و دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار داد. وی از پیشرفت‌هایی که دانش‌آموزان در درک مطلب و جمله‌سازی و افزایش دایره لغات داشته‌اند، ابراز خرسندی نمود و اظهار داشت از هنگام اجرای طرح دانش‌آموزان به درس علاقه بیشتری نشان می‌دهند و درک آنها از مطالب و یادگیری آنها به مرور بهتر شده است از جمله آنکه دیوار کلمات را بسیار راهکاری مؤثر و اثربخش دانست. با توجه به شواهد ارائه شده و آزمون شفاهی گرفته شده دریافتیم راهکارهای ارائه شده اثربخش بوده و از میان آنها تماشا و تحلیل انیمیشن، ادامه‌دادن داستان ناتمام، اجرای نمایش و نوشتن داستان برای آن با پیش‌دانسته‌های خود در اجرا با اقبال بیشتری مواجه شد و دانش‌آموزان در حین اجرای راهکار تماشا و تحلیل انیمیشن از این فرآیند لذت بیشتری می‌بردند. از میان راهکارهای به کار برده شده، راهکار کارایی تیم به دلیل آشنا نبودن دانش‌آموزان با کار گروهی و تعداد بالای دانش‌آموزان نیاز به مدیریت و راهنمایی بیشتری از سوی آموزگار داشت.

نتیجه‌گیری:

آموزگاران در دوره ابتدایی به‌عنوان بنیادی‌ترین پایه تحصیلی، در پی توانمند کردن و تجهیز دانش‌آموزان به مهارت‌هایی از قبیل خواندن، نوشتن، حساب کردن و... هستند. از میان این مهارت‌ها خواندن و نوشتن دو مهارت متصل به هم هستند که نشانه و نمود تسلط در آنها توانمندی در درک مطلب است. در پژوهش

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

حاضر که با رویکرد اقدام پژوهشی نوشته شده است درصدد برآمدیم تا با بهره‌گیری از روش‌های نوین و کاربردی از جمله داستان‌خوانی، به چالش کشیدن و تفکر درباره‌ی واژه‌های جدید، بیان نتیجه‌گیری از داستان، نمایش و انیمیشن و تحلیل آن، تحلیل و تفسیر وقایع روزانه، ارائه تکالیف خلاق، خواندن کتاب‌های داستانی تصویری، اجرای نمایش و تماشای انیمیشن، کاربرد روش‌های فعال برای تدریس (کارایی تیم)، اجرای املا به روش‌های خلاقانه، تلفیق دروس و بهره‌گیری از آن در جهت نوشتن مطالب و تکالیف خلاقانه و با اختصاص دو ماه و نیم به این فعالیت‌ها مهارت درک مطلب دانش‌آموزان را بهبود بخشیم. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش حسینی (۱۳۹۴)، در یک راستا است و بر این نکته تأکید دارد که خواندن آن هم به شیوه‌ی درست زمینه‌ی فهم، درک مطلب و افزایش دانش بشری را فراهم می‌کند. همچنین پژوهش تامپکینز (۲۰۱۱) نتایج پژوهش حاضر را تأیید می‌کند که درک مطلب خوانداری از ارتباط میان واژگان نوشتاری و دانش خارج از متن یا پیام سرچشمه می‌گیرد. در این پژوهش که باهدف بهبود درک مطلب انجام شد ما توانستیم مهارت درک مطلب و به دنبال آن جمله‌سازی و دایره لغات دانش‌آموزان پایه سوم را تقویت و گسترش بخشیم. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد به‌کارگیری روش‌های بدیع، تکالیف مرتبط با زندگی روزمره، به چالش کشیدن دانش‌آموزان برای به نگارش درآوردن تحلیل‌ها و دانسته‌هایشان، اجرای نمایش، دیوار کلمات و تکرار و تمرین در بهبود درک مطلب دانش‌آموزان تأثیرگذار است.

منبع:

- اخلاقی، مریم، وصالها، مهناز، ۱۳۹۴، افزایش مهارت خواندن و درک مطلب از طریق روش‌های فعال، مجله رشد آموزش زنان، دوره ۲۹، شماره ۳، ۱۵ - ۴ - اصغرزاده. سعید. ۱۳۹۰. اهمیت یادداشت برداری
- پایگاه اطلاع رسانی کاربوم، ۱۴۰۰، فهیمه حاجی ابادی
- پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، ۱۴۰۰، درک مطلب چیست؟ چگونه درک مطلب را بهبود دهیم
- پایگاه اطلاع رسانی تلنتا، ۱۴۰۰، ده روش کاربردی برای افزایش درک مطلب
- پایگاه اطلاع رسانی دوران طلایی، ۱۳۹۹، ملیحه پور نامداری، راهکارهای عملی برای افزایش درک مطلب کودکان
- پایگاه اطلاع رسانی هوش برتر ایرانیان، ۱۳۹۹. افزایش درک مطلب با ۱۱ نکته ی کاربردی. مقاله دانشگاه آکس فورد پورنامداری. ملیحه، ۱۳۹۹، راهکارهای عملی برای افزایش درک مطلب کودکان
- حسینی، سیده بهاره، ۱۳۹۴، بررسی مفهوم خواندن و اهمیت و ضرورت و مهارت‌های خواندن
- حقگوی. امیرحسین، ۱۴۰۰، افزایش دایره لغات در فن بیان
- خاوری، سید خسرو، ۱۳۸۳، بررسی راهکارهای افزایش مهارت خواندن
- دائمی، حمیدرضا، ۱۳۹۱، اثربخشی آموزش راهبرد فراشناختی بر بهبود خواندن، درک مطلب و سرعت خواندن دانش‌آموزان، فصلنامه روان شناسی تربیتی، شماره ۲۴، ۲۵ - ۲.
- دهقانی فیروزآبادی، مرضیه، ۱۳۸۶، بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای فراشناختی و آموزش اسنادی بر درک مطلب خواندن دانش‌آموزان نارساخوان دختر پایه چهارم ابتدایی شهر اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان.
- شریفی، علی، ۱۳۹۴، رابطه درک مطلب و خواندن، اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم تربیتی، شیراز
- شکیبا، ابوالقاسم، اسدزاده، حسن، ۱۳۹۲، بررسی تأثیر انسجام متن در سطح خرد و کلان بر بهبود درک مطلب، دوفصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره ۳۰، ۶۶ - ۵۰.
- علوی. سید محمد، کیوان پناه. شیوا، ۱۳۸۵، ارزیابی واژگان: بررسی نقش پیچیدگی ساختار گرامری متن و دانش نحوی
- مرادحاصلی مستانه. ۱۳۹۸. مروری بر تصویرسازی ذهنی. شماره ۳۸. رویش روانشناسی
- مقدسی، فاطمه، ۱۳۹۴، روش آموزش حرف هایی که در زبان فارسی نماینده چند واج هستند
- وزیر زاده یاسمین، ۱۴۰۰، ده روش کاربردی برای افزایش درک مطلب

Adams, M. J., & Collins, A. (1977). A schema theoretic view of reading. *Technical Report, 32, 58- 72*

Duke, N. K., Pressley, M., & Hilden, K. (2004). *Difficulties with reading comprehension*. New York: Guilford

Hirsh, E. D. (2003). *Reading comprehension requires knowledge of words and the world*. *American Educator, 27(1), 16-22*

Hulme & Snowling, 2010; quoted from Tompkins, 2011, p. 212

Serpell, R. Baker, L., & sonnenschein, S. (2005). *Becoming literate in the city: the Balitmore Eaely childhood project*. New York: Combridage University press

.Tompkins, G.E. (2011). *Literacy in the early grade: A success full start for prek-4 readers*. Boston: Pearson